

WYROK Z DNIA 5 STYCZNIA 2011 R.

V KK 116/10

Niestawiennictwo należycie powiadomionego o terminie rozprawy apelacyjnej pełnomocnika wyznaczonego dla wnioskodawcy z powodu określonego w art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k., tamuje rozpoznanie sprawy o odszkodowanie dochodzone na podstawie art. 552 k.p.k. (art. 79 § 3 k.p.k. w zw. z art. 450 § 3 k.p.k. i art. 556 § 3 k.p.k.).

Przewodniczący: sędzia SN J. Sobczak.

Sędziowie SN: K. Cesarz (sprawozdawca), Z. Puskarski.

Prokurator Prokuratury Generalnej: L. Nowakowski.

Sąd Najwyższy w sprawie Stefana L., o zadośćuczynienie za niesłuszne zatrzymanie, po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 5 stycznia 2011 r. kasacji, wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w W. z dnia 7 października 2009 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w L. z dnia 10 czerwca 2009 r.,

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i p r z e k a z a ł sprawę Sądowi Apelacyjnemu w W. do ponownego rozpoznania (...).

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w L., wyrokiem z dnia 10 czerwca 2009 r., oddalił wniosek Stefana L. o zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie w dniu 9 maja 2006 r., przez funkcjonariuszy Policji.

W apelacji zarzucono błędy w ustaleniach faktycznych oraz obrazę prawa materialnego w postaci art. 244 § 1 k.p.k. i art. 15 ustawy o Policji, po czym wniesiono o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie żądanego zadośćuczynienia albo uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Wyrokiem z dnia 7 października 2009 r., Sąd Apelacyjny w W. utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

Kasację od wyroku Sądu odwoławczego wniósł pełnomocnik wnioskodawcy z urzędu, zarzucając wystąpienie uchybienia wymienionego w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k., ponieważ w rozprawie apelacyjnej nie uczestniczył pełnomocnik wnioskodawcy, oraz rażące naruszenie: art. 5 ust. 1 lit.c Europejskiej Konwencji o ochronie prawa człowieka i podstawowych wolności, art. 41 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 244 § 1 k.p.k., a nadto obrazę art. 2 § 2, art. 4, art. 5 § 2, art. 7 i art. 424 § 1 k.p.k.

W konkluzji skarżący wnosił o uchylenie obu wyroków i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

W pisemnej odpowiedzi na kasację prokurator wnosił o jej oddalenie, natomiast na rozprawie kasacyjnej prokurator Prokuratury Generalnej postulował o uwzględnienie kasacji z uwagi na wystąpienie uchybienia z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Trafny jest zarzut zaistnienia tzw. bezwzględnego powodu odwoławczego, określonego w art. 439 § 1 pkt 10 część druga k.p.k. Przypomnieć

należy, że Sąd Okręgowy na rozprawie w dniu 28 maja 2007 r. wyznaczył wnioskodawcy na podstawie art. 556 § 3 zd. 2 k.p.k. w zw. z art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. pełnomocnika z urzędu, po przeprowadzeniu dowodu z opinii dwóch biegłych lekarzy psychiatrów, złożonej w sprawie II K 731/06 Sądu Rejonowego w L., którzy stwierdzili u Stefana L. cechy osobowości paranoicznej, i w związku z tym znacznie ograniczoną możliwość rozpoznania znaczenia czynu oraz pokierowania swym postępowaniem, polegającego na znieważeniu funkcjonariuszy Policji bezpośrednio przed zatrzymaniem wnioskodawcy (art. 226 § 1 k.k. w zw. z art. 31 § 2 k.k.). W sprawie tej biegli ostatecznie stwierdzili, że Stefan L. z uwagi na chorobę psychiczną w postaci zespołu urojeniowego *tempore criminis* miał całkowicie zniesioną poczytalność i „może uczestniczyć w postępowaniu karnym w sensie fizycznym, natomiast nie jest w stanie samodzielnie realizować linii obrony z uwagi na występujące zaburzenia myślenia”. Opinia ta oraz uzupełniające ustnie opinie zespołów biegłych, którzy występowali w tejże sprawie, stanowiły jedną z podstaw prawomocnego umorzenia postępowania wobec Stefana L. na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. o zarzucony czyn z art. 226 § 1 k.k. z powodu niepoczytalności oskarżonego. Orzeczenia Sądów obu instancji – z dnia 3 marca 2004 r. i z 24 kwietnia 2009 r., a także akta je zawierające, Sąd Okręgowy na rozprawie w dniu 10 czerwca 2009 r. zaliczył do materiału dowodowego. Brał w niej udział pełnomocnik z urzędu. Nie ulega zatem wątpliwości, że nie tylko w czasie postępowania pierwszoinstancyjnego, ale również postępowania odwoławczego zachodziła uzasadniona wątpliwość co do poczytalności wnioskodawcy, określona w art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k., rozumiana na gruncie procesowym w ten sposób, że nie jest on w stanie bez pomocy pełnomocnika prowadzić rozsądnej (rozumnej) obrony; tu – swoich praw (zob. wywód postanowienia z dnia 29 marca 2010 r., I KZP 6/10, OSNKW 2010, z. 8, poz. 65). Dostrzegł to już Sąd pierwszej instancji, który wyznaczył wnioskodawcy pełnomocnika z urzędu,

uznając, że postępowanie musi się toczyć z jego udziałem. Wyrazem uznania nie tylko obowiązkowej reprezentacji, ale i obowiązkowego uczestnictwa pełnomocnika w rozprawie było jej odroczenie w dniu 28 maja 2007 r., w celu umożliwienia mu zapoznania się z aktami i wezwania go do udziału w niej. Sąd jako podstawę takiej decyzji trafnie wskazał art. 556 § 3 zd. 2 k.p.k. Przepis ten stanowi, że „żądający odszkodowania może ustanowić pełnomocnika. Przepisy art. 78 – 81 stosuje się odpowiednio”. Odesłanie do całego art. 79 k.p.k. powoduje konieczność stosowania również § 3, określającego, że udział w rozprawie obrońcy, a więc i pełnomocnika, w wypadku, o którym mowa w art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k., jest obowiązkowy. Przepis art. 556 § 3 zd. 2 k.p.k., czego nie dostrzeżono w pisemnej odpowiedzi na kasację, dopełnia dyspozycję art. 88 § 1 k.p.k., a w odniesieniu do art. 78 k.p.k. jedynie ją powtarza. Rezultaty wykładni systemowej wykluczają przyjęcie, że art. 88 § 1 k.p.k. stanowi swoisty *lex specialis* do art. 556 § 3 zd. 2 k.p.k., tylko dlatego, że ten pierwszy przepis również powołuje art. 78 k.p.k.

Obowiązek odpowiedniego stosowania art. 79 (w tym § 3) k.p.k. do pełnomocnika, wynikający z dyspozycji art. 556 § 3 zd. drugie k.p.k., poszerza o pełnomocnika wnioskodawcy obarczonego cechą, o której mowa w art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k., krąg osób, objętych dyspozycją art. 450 § 1 k.p.k. Do takiego pełnomocnika nie ma więc zastosowania art. 450 § 2 k.p.k., przewidujący fakultatywny tylko udział pełnomocnika w rozprawie odwoławczej, jeżeli prezes sądu lub sąd nie uzna jego udziału za konieczny. W konsekwencji, niestawiennictwo należycie powiadomionego o terminie rozprawy apelacyjnej pełnomocnika wyznaczonego dla wnioskodawcy z powodu określonego w art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k., tamuje rozpoznanie sprawy o odszkodowanie dochodzone na podstawie art. 552 k.p.k. (art. 79 § 3 k.p.k. w zw. z art. 450 § 3 k.p.k. z art. 556 § 3 k.p.k.). Słusznie też zauważono w literaturze, że udział pełnomocnika w rozprawie jest obowiązkowy, ponie-

waż art. 79 § 3 k.p.k. nie ogranicza obowiązkowego udziału obrońcy w rozprawie głównej, lecz przewiduje go w odniesieniu do wszystkich rozpraw (P. Hofmański, E. Sadzik i K. Zgryzek, : Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 468 – 682, t. III, Warszawa 2007, s. 407). Niebranie przez takiego pełnomocnika udziału w rozprawie powoduje więc konieczność uchylenia zaskarżonego orzeczenia niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów (art. 439 § 1 pkt 10 część druga k.p.k.).

Pierwszy zarzut kasacyjny, to jest wystąpienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej, okazał się zatem zasadny. Rozpoznanie skargi w tym zakresie było wystarczające dla wydania wyroku, a rozpoznanie pozostałych jawiło się jako przedwczesne (art. 436 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k.).

Wyznaczając rozprawę Sąd odwoławczy będzie respektował przytoczone wyżej zapatrywanie prawne, a rozpatrując merytorycznie apelację skonfrontuje powód zatrzymania, wymieniony w protokole zatrzymania osoby, z kumulatywnymi podstawami zastosowania tego środka przymusu, określonymi w art. 244 § 1 k.p.k., oraz oceni, czy niewskazanie którejkolwiek z tych akcesoryjnych podstaw w protokole zatrzymania przesądza o jego niezasadności, czy zasadność tę można wykazywać przy pomocy także innych środków dowodowych.